The excavation of the cemetery at Mindaugo Street 27, 27A in Vilnius

During October – November 2009, an excavation was conducted on the plot at Mindaugo Street 27, 27A. 600 m^2 were excavated in an old cemetery discovered here in August 2009. It was determined that a 0.7–1.9 m cultural layer, the chronology of which encompasses the third quarter of the 16th – early 20th centuries, had formed in the excavated area. The earliest 16th–18th-century cultural layer horizons had been badly disturbed during construction that had started in the early 20th century.

A total of 70 graves containing 72 full or partial human skeletons were completely excavated during the investigation (Fig. 1). 26 men, 22 women, 2 male teenagers, 1 female teenager, 19 children, and 2 newborns were identified among them. At least 10 individuals, 4 of them women, 6 not determined, were identified from the burials destroyed by the digging. Another 5 grave pit contours were recorded in the SE and SW sections of the investigated area.

Over 600 finds dating to the 16th–20th centuries were found during the excavation. The absolute majority of them consist of fragments of 17th–19th-century household ceramics. Several stove tile fragments were discovered (Fig. 6). The sphragistic and numismatic material formed another abundant group of finds. 16th–20th-century coins (Fig. 8) and 19th–20th-century lead seals (Fig. 7) were found. The ferrous and non-ferrous metal artefacts included hand-forged coffin nails, keys, folding pocket knives, several fittings, sheet metal ornaments, rings, brooches, etc (Figs. 2–5, 9).

Audronė Šapaitė

Kapas Šiauliuose, Ch. Frenkelio vilos teritorijoje

2009 m. ŠAM tyrinėjo nekilnojamos kultūros vertybės – statinių komplekso, vadinamo Chaimo Frenkelio rūmais (26171), teritoriją Šiauliuose, Vilniaus gatvėje 74. Ch. Frenkelio vila statyta 1908 m. (spėjama pagal vėjarodę ant vilos stogo), architektas nežinomas. Ji priklausė Frenkelių šeimai, greta esančio „Frenkelio odų fabriko“ savininkams. Chaimas Frenkelis, kilęs iš Ukmergės, mokęsis odų išdirbėjo amato Rusijoje, atvyko į Šiaulius 1879 m. Čia jis iš žydo odų raugintojo Nochumo įsigijo nedideles odų išdirbimo dirbtuves, įsikūrusias iš Urbanavičiaus nuomotose patalpose. Po kelerių metų odų raugykla išsiplėtė, patalpas Ch. Frenkelis išpirko iš savininko ir tuoj pat medinius pastatus ėmė keisti mūriniais. Panašu, kad medinis namas, stovintis greta mūrinės vilos, gali būti likęs iš priklausiusių ankstesniems savininkams, statytas XIX a. Apie 1910 m. jis yra užfiksuotas ikonografinėje medžiagoje.

1940 m. savininkams pasitraukus į užsienį, viloje įsikūrė tarybinė karinė ligoninė. Liudininkas Leiba Lipšicas yra pasakojęs muziejaus direktoriui Raimundui Balzai, kad prieš užimant Šiaulius vokiečiams, didžioji dalis ligonių buvo evakuoti, o silpnesni palikti mirti. Jie užkasti kažkur vilos teritorijoje. Vokiečių okupacijos laikais Ch. Frenkelio viloje buvo Vermachto lazaretas, nuo 1944 m. – Pabaltijo karinės apygardos ligoninė. 1993 m. pasitraukus Rusijos kariuomenei, Ch. Frenkelio vila perduota ŠAM. 1995–2006 m. restauruotas

mūrinis vilos pastatas, nuo 2006 m. vykdomas aplinkos tvarkymo projektas.

2009 m. pradėta medinio namo, esančio Ch. Frenkelio vilos teritorijoje, rekonstrukcija. Vykdant namo pamatų hidroizoliaciją, 50 cm pločio grioveliu atkasti akmeniniai pastato pamatai. Atkasinėdami pamatus statybininkai prie medinio namo P sienos rado žmogaus kaukolę. Toje vietoje iškasta 2x1,5 m dydžio perkasa, ištiriant bendrą 3 m^2 dydžio plotą (1 pav.). Apžiūrėti hidroizoliaciniai grioviai medinio namo perimetru, metalo ieškikliu patikrintos laisvos žemės.

Perkasoje rastas vienas dvigubas kapas. Greta ir aplink medinio pastato pamatus kitų palaidojimų nebuvo. Mirusieji buvo be įkapių. Dalis kapo yra po pastato pamatais. Tai reiškia, kad palaidojimas yra ankstyvesnis už medinį pastatą. Tiksli jo statybos data neaiški, tačiau medinis namas tikrai stovėjo XX a. pradžioje. Taigi galime daryti išvadą, kad mirusieji palaidoti XIX a. arba anksčiau ir tai negali būti karo metų aukos.

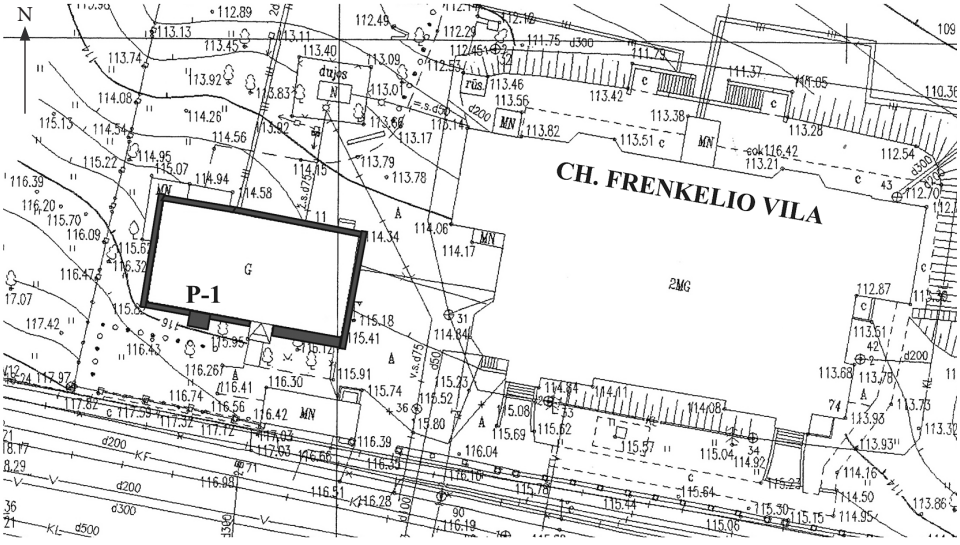
Prie medinio pastato P sienos, į R nuo verandos atidengti namo pamatai buvo sumūryti skiediniu iš stambių skaldytų akmenų, tarpus tarp jų užpildant smulkiais skaldytais akmenimis. R pusėje per pamatus ir cokolinį aukštą buvo iškirstas praėjimas, vėliau užmūrytas baltomis plytomis su geležine perdanga. Į P nuo sienos buvo ankstesnės verandos, užfiksuotos XX a. pradžios atviruke, pamatai.

Ch. Frenkelio vilos teritorijos rekonstrukcijos metu 2007 m. buvo atkasta ir kitokių objektų, daugiausia susijusių su Frenkelių laikotarpio (1908–1940 m.) vilos statiniai. Tai vandens rezervuaras (?), atkastas maždaug 50 m į Š nuo vilos, medinis šulinys su vandens tiekimo vamzdžiais 2,4 m į Š nuo medinio pastato, vandens nutekėjimo „tunelis“ 1,8 m nuo vilos V sienos, raudonų plytų sienos lie-

0 25 m

1 pav. Perkasos 1, kurioje rastas dvigubas kapas, situacijos planas. A. Šapaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of trench 1, in which the double grave was found.

kanos, orientuotos lygiagrečiai vilos pastatui, 6,6 m nuo vilos P sienos, prie R paradinio įėjimo. Be šių objektų, tarp medinio pastato ir mūrinės vilos rastas II Pasaulinio karo laikais žuvusio žmogaus skeletas, datuotas pagal surūdijusią pistoleto apkabą su šoviniais, gulėjusią prie mirusiojo rankos kaulų.

The grave on the grounds of the Ch. Frenkelis villa in Šiauliai

In 2009 ŠAM investigated the grounds of the building complex called the Chaimas Frenkelis palace (villa) (26171) at Vilniaus Street 74. During the reconstruction of the wooden house on the villa's grounds, construction workers found a human skull near the house's S wall. A 3 m^2 trench (Fig. 1) was excavated at this site and the waterproofing ditches on the perimeter of the wooden house inspected. One double grave, part of which is under the building's foundation, was found in the trench. The deceased had no grave goods. There were no other burials beside or around the foundation of the wooden building. The individuals were buried prior to or during the 19th century.

Vitalija Veževičienė

Kapinės Mindaugo gatvėje 27, 27A Vilniuje

2009 m. liepos mėnesį buvo atlikti žvalgomieji tyrimai Vilniuje, Mindaugo gatvėje 27, 27A. Tyrimai vyko dviem etapais. Pirmuoju etapu sklype, kuriame projektuojamas užstatymas, įvairiose jo vietose ištirtas 25,6 m² dydžio plotas (5 šurfai ir tranšėja). Taip pat žvalgyti dviejų buvusių sandėlių pamatų duobių, esančių centrinėje sklypo dalyje, Š–V ir P pjūviai.

Sklypo P dalyje aptikus žmonių palaidojimus, prireikė papildyti iki šiol gautą archeologinę informaciją, taip pat įsitikinti, ar nėra palaidojimų toliau į Š nuo aptiktų kapinių. Todėl nuspręsta padidinti tyrimų plotą ir antruoju etapu centrinėje sklypo dalyje buvo iškasti 4 papildomi šurfai (2x2 m dydžio). Tokiu būdu visame sklype (1,4 ha dydžio) buvo iškasti 9 šurfai ir viena tranšėja, ištiriant bendrą 41,6 m² dydžio plotą.

Kartografiniai duomenys (1737 m. Vilniaus miesto Fiurstenhofo planas) rodo, kad nagrinėjama teritorija, esanti į P ir PV nuo istorinio miesto centro, buvo tuščia, neužstatyta. Čia dominavo kalvelės. Tačiau klaidinga manyti, kad vietovė XVIII a. I pusėje buvo visiškai tuščia. Nuo XVII a. pradžios sklypuose, esančiuose šalia dabartinių Mindaugo gatvės 27, 27A sklypų, prasidėjo urbanizacijos procesai. Literatūroje teigiama, kad „1600 m. už Rūdininkų vartų, to paties vardo priemiestyje buvo pastatyta mūrinė Šv. Stepono bažnyčia ir šv. Lozoriaus vardo špitolė. Šv. Stepono bažnyčia ir špitolė čia buvo pastatytos neatsitiktinai: jau prieš tai toje vietoje buvo laidojamos maro ir badmečių aukos". Kaimyninės teritorijos užstatymas vyko ir vėliau. 1612 m., kai medinė špitolė buvo jau pasenusi, miestiečiai Adrijonas ir Emarcijona Viežbickiai atstatė ją savo lėšomis, bet jau mūrinę, numatytą 24 ligoniams, ir įrengė joje 3 koplyčias. Šiame rajone bent nuo XVI a. buvo kelios kapinės. Vėliau buvo laidojama ir prie bažnyčios, šventoriuje – oficialiai iki 1865 m, o praktiškai iki 1885 m., kai šventorius buvo aptvertas mūru. Šalia buvo kitos – rokitų kapinės (veikiausiai įkurtos XVIII a.), kuriose laidoti neturtingieji ir mirusieji špitolėse. Jas juosė tik griovys. Į jas iš šventoriaus mūro vedė varteliai. Šias dvejas kapines XIX a. pradžioje juosė mūras su varte-